

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE VID LTJ-FAKULTETEN

Trädgårdsingenjörsprogrammet – Design
10 hp

Ängar

- att skapa ängskänsla i din lilla trädgård

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Författare: **Stina Norrgård**

År: 2009

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ

Författare: **Stina Norrgård**

Titel: **Ängar – att skapa ängskänsla i din lilla trädgård**

Engelsk titel: **Meadows – to create your own meadow**

Program/ utbildning: **Trädgårdsingenjörprogrammet – design**

Huvudområde: **Landskapsplanering**

Nyckelord: **Äng, slåtter, ängsanläggning, ängsmatta, pluggplantor, ängsfröblandning, basväxter, Veg Tech AB**

Handledare: **Maria Lindberg**

Examinator: **Cecilia Öxell**

Ämnesexpert: **Magnus Svensson**

Kurskod: **EX0357**

Kurstitel: **Examensarbete för trädgårdsingenjörer med designinriktning**

Omfattning: **10 hp**

Nivå och fördjupning: **Grund AB**

Utgivningsort: **Alnarp**

Månad, År: **mars 2009**

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Omslagsfoto: **Flicka på äng, Kållandsö, 95.06.29, Heide Norrgård**

Om inte annat anges är figurerna i arbetet producerade av författaren

Förord:

”Ängar – att skapa ängskänsla i din egen trädgård” är ett arbete om ängsanläggning är skrivet på Grundnivå med AB-fördjupning och omfattar 10 hp. För att kunna utföra detta självständiga arbete har jag haft stor hjälp av Magnus Svensson, min ämnesexpert, som har varit en hjälp när det gäller både frågor och utformning av arbetet, samt Annette Persson vid Veg Tech AB som har hjälpt mig med information om ängsmattan och försäljningssiffror, tack för er hjälp.

1.1 Sammanfattning

Ett brinnande intresse för naturen i kombination med min pågående utbildning på trädgårdsingenjörsprogrammet med inriktning design gör att naturinspirerade trädgårdar är något jag både tycker är vackert och något jag ville lära mig mer om. Det här examensarbetet handlar om att skapa ängskänsla på ett litet utrymme, med vilda och hortikulturella växter. I arbetet beskrivs olika anläggningstekniker, skötsel för de olika anlagda ängstyperna, samt gestaltungsförslag för olika slags ängar. Min huvudfrågeställning har varit **Vilka växter passar i en konstgjord äng i en liten trädgård, vilka ger stark karaktär och varför passar de växterna bra?**

Jag har valt att inte fokusera så mycket på historia utan ger bara en snabb bakgrund till hur ängar uppstod och varför de är intressanta i trädgårdssammanhang, detta behandlas mer i min litteraturstudie.

Jag behandlar även ämnena ängsanläggning, skötsel, ogräs, växter samt olika gestaltningstekniker. De gestaltningstekniker jag har studerat är bland annat ängsliknande rabatter med Piet Oudolf som förebild. Dessutom har den tyska försöksodlingen ”Silbersommer” som med sin sammansättning av marktäckare, solitärer, följeslagare, sommarblommor och geofyter varit en förebild till mitt förslag på en pluggplantsäng (Schönfeld 2006).

I resultatet ligger tyngdpunkten mest på de olika gestaltungsförslagen och hur man anlägger och sköter dessa. Jag har även valt ut ett par basväxter som passar extra bra för det ändamål de ska fylla i en äng samt den ståndort jag har valt. Jag har riktat in mig på en ståndort med svagt friskt till torr mark med ett pH-värde mellan 4 och 7 (måttligt surt till neutralt). De anläggningssätt jag har valt att behandla är ängsmatta, frösådd äng samt äng anlagd med pluggplantor. De olika sätten ger olika resultat och etablerar sig olika snabbt och har olika artsammansättning.

Ängen som är anlagd med pluggplantor har jag gestaltat och valt artsammansättning till själv, den innehåller både perenner, annueller samt geofyter och har en lugn färgskala. Jag har använt mig av växter som grekvädd, stor blåklocka, vit blodnäva och vit kornvallmo för att skapa detta uttryck.

Till den frösådda ängen har jag använt mig av en ängsfröblandning som Veg Tech AB har tagit fram, ängsfröblandning nr 6701 för frisk till torr jord. Jag har även tillsatt geofyter som komplement av denna ängsfröblandning. Sådd och plantering av geofyter sker på hösten, gärna i september. Ängen ska slås i slutet av sommaren och gräsklipp förslas bort för att inte ge näring. (Veg Tech AB 2009: a) Samma skötselråd gäller även för ängsmattan ”Normal äng”, från Veg Tech AB. I detta fall kommer ängen färdigetablerad på en kokosfibermatta och med ett 3-4 cm tjockt jordlager. Den är färdig att läggas ut när den levereras. (Veg Tech AB 2009: b)

Jag har valt ut sju stycken basväxterna som ska passa på min ståndort och kan utgöra en bra grund för den som vill anlägga en egen äng. Dessa plantor kompletteras då med egna val.

Campanula persicifolia - stor blåklocka, *Crocus tommasinianus* – snökrokus, *Festuca ovina* – fårsvingel, *Geranium sanguineum* – blodnäva , *Knautia arvensis* – åkervädd, *Leucanthemum vulgare* – prästkrage, *Primula veris* - gullviva

Min slutsats blev att ängar med samma växtlighet kan få olika uttryck beroende på vilket håll förhållandena på ståndorten drar, om det blir torrare gynnas vissa växter och om det går åt det friskare hållet är det en annan växtlighet som tar över. Det var svårt att hitta en balans som kan fungera i alla olika fall och för att ha ett ultimt växtval och resultat krävs en snävare ståndort.

2.1 Innehållsförteckning

Försättsblad

Titelsida

Förord

Sammanfattning		s. 3
Innehållsförteckning		s. 5
1.1 Inledning	bakgrund	s. 6
	1.2 syfte, mål	
	1.3 frågeställningar	
	1.4 avgränsningar	
2.1 Metod och material		s. 8
3.1 Ängar – att skapa ängskänsla i din lilla trädgård		s. 9
	Historia ängens plats i trädgårdssammanhang	
	3.2 Växtplatsen, den ståndort jag har valt att studera	s. 10
	3.3 Anläggning – av konstgjorda ängar	
	- frö	
	- pluggplantor	
	- färdig äng	
	3.4 Skötsel, av konstgjorda ängar	s. 12
	3.5 Växter för ängar	
	- perenner	
	- lökar	
	- annueller	
4.1 Design		s. 14
	- hortikulturella växter	
	- komponering av hortikulturella växter	
5.1 Förslag till olika ängar med tre etableringssätt samt basväxter som kan utgöra en grund i en äng		s. 15
	Förslag till äng med pluggplantor	
	5.2 Förslag till frösådd äng	s. 20
	5.3 Förslag till anläggning av ängsmatta	s. 21
	5.4 Förslag på basväxter	s. 22
7.1 Diskussion		s. 23
8.1 Slutsats		s. 26
9.1 Källförteckning		s. 27

1.1 Inledning

bakgrund

”Zorn frågade mig en gång om jag visste något vackrare än en svensk, blommande äng. Jag grubblar ännu på svaret” Carl Larsson (Edelstam 1995)

Ängen är något som legat mig varmt om hjärtat sedan barnsben. Att vada genom ett hav av blommor och gräs i midsommartid är det som skänker mig den största sommarkänslan, oberoende av vilka sorters ängsväxter det finns i den. Från tidig vår med gullvivor och sippor till sommarens grönska med orkidéer, prästkragar, vallmo, blåklint och vajande timotej. Att återskapa ängskänslan, även där utrymmet är litet är en utmaning eftersom ängar oftast kräver utrymme och ljus. Begreppet äng har alltid intresserat mig, både skötsel och anläggning är intressant. Min uppväxt vid foten av Kinnekulle, med sina kalkrika artrika ängar är en stor inspirationskälla för mig, och även om det inte är kalkängar jag ska behandla.

Jag vill skriva om en äng för alla, som går att anlägga i en vanlig trädgård, utan större förkunskaper. Känslan av ängen är det som är viktigt. Att återskapa en stor äng är omöjligt på en liten yta, om man även vill kunna utföra andra aktiviteter i sin trädgård får man anpassa storleken, det är inte en vacker syn med en nedtrampad äng (Hammer 1989).

Jag har valt att behandla en ståndort med så kallade ”normala ängsförhållanden”, torr till svagt frisk jord med ett pH på mellan 4-7 att det jag har valt skulle vara ett normalt förhållande har jag kommit fram till genom att ta ett ungefärligt genomsnitt på de ängar som undersökts i boken Ängar (Ekstam, Aronsson & Forshed 1988, s. 11). Genom att gestalta tre olika typer av ängar med olika etableringssätt som är baserade på frön, plantering av färdiga örter samt inplantering av karaktärsväxter i färdig ängsmatta.

1.2 Syfte och mål

Syftet med mitt examensarbete om ängar är att få en klar bild av hur man kan skapa en ängskänsla på ett litet område under det som kallas ”normala förhållanden”, det vill säga ett pH på mellan 4-7 och torrt till svagt friskt, soligt till svagt skuggat läge.

Mitt mål är att kunna visa ett par olika sätt att få en sådan ängsanläggning att fungera genom att på olika sätt anlägga dem, samt att ge dem olika karaktärer av äng.

Resultatet är i form av växtlistor, samt skisser i sektion och plan. (från Veg Tech AB 2009:b), samt en lista på basväxter.

Ett annat mål är att få fram relativt skötlextensiva ängar för små utrymmen som dessutom ska kunna anläggas utan någon stor erfarenhet. Att strikt bara använda mig av typiska svenska ängsväxter är inte målet, utan att istället hitta perenner som passar för ändamålet att användas i en perenn äng utan att konkurrera ut varandra.

1.3 Frågeställningar

Huvudfrågeställning:

Vilka växter passar i en konstgjord äng i en liten trädgård, vilka ger stark karaktär och varför passar de växterna bra?

Delfrågeställning:

Hur har ängen utvecklats i trädgårdssammanhang under historien och i den moderna anläggningen?

Hur sköter man och anlägger en hortikulturell äng?

1.4 Avgränsningar

Jag väljer att avgränsa mig inom ämnet ängar genom att inte gå in på fuktängar, lövängar samt salttåliga ängar. Jag har istället riktat in mig på sol till svagt skuggtåliga, torra till svagt friska ängar med ett svagt surt till neutralt pH på mellan 4-7. Har även valt att avgränsa mig till zon I-III. Själv är jag från södra Sverige och tycker dessa zoner är de mest intressanta för detta område. Dessa avgränsningar till jord och pH är gjorda för den skala och nisch jag riktar in mig på, det är en äng för den lilla trädgården och i dagens villaträdgårdar, samt de nyanlagda trädgårdarna är det främst matjord som är den dominerande jorden, även om det hade varit intressant att få med ståndorter åt de mer extrema förhållandena. Jag har inte tittat på anläggningssättet utan har istället beskrivit hur de olika anläggningssätten går till.

Jag har valt att endast illustrera ängen som är anlagd med pluggplantor, både på grund av att tidsbrist men även på grund av att jag har gestaltat pluggplantängen själv och utan hjälpmedel av befintliga blandningar som i fallen med ängsfröblandningen och ängsmattan.

Jag har valt att inte gå in så djupt på historia kring äng och ängsbruk flera årtusenden tillbaka utan väljer att ge det en snabb överblick samt att få med lite utav ängens historia i designsammanhang för att ge läsaren grundförståelse i ämnet.

2.1 Metod och material

Främst har jag fått fram mitt material genom **litteraturstudier**, eftersom årstiden inte är den bästa för anläggningsbesök och inventeringar har det avgränsat mitt arbete. Litteraturen har främst bestått i tryckta böcker utgivna av trovärdiga och välkända författare och förlag, samt även en del tidskrifter, artiklar och plantskolekataloger, från både tryckta och elektroniska källor. Här har jag använt mig av sökord som äng, ängshävd, pluggplanta, gräs och ängsblommor.

Jag har även kunnat **diskutera** växtval jordmån och äng med min ämnesexpert, Magnus Svensson. Företaget Veg Tech AB säljer ängsmattor och fröblandningar, och det var intressant att veta vilka växter de använder i dessa och varför. Detta har jag tagit reda på genom e-mailkontakt med företaget. Här har jag även fått information om trender på dagens marknad och vilken typ av ängsanläggning som verkar mest populär. Jag har valt att redovisa genom växtlistor och skisser samt genom att välja ut ett par basväxter som är så kallade säkra kort och kan utgöra en grund i en egen anläggning, samt har olika karaktärer och utgör en bra blandning är också en del av resultatet.

3.1 Ängar – att skapa ängskänsla i din lilla trädgård

Historia ängens plats i trädgårdssammanhang

En äng är en vegetationstyp som består till största del av stråväxter såsom gräs men även örter. Ängar är mycket artrika, särskilt de kalkrika typerna som kan innehålla runt 45 olika växtarter på 1 m². Det finns olika typer av äng, man skiljer bland annat på den näringsfattiga och lågproducerande torrängen, den relativt mer mullrika och näringsrika medelfuktiga ängen som har en något högre avkastning samt fuktängen som har en hög humushalt och ger en hög avkastning. (Nationalencyklopedin 2009) Det är den komplicerade ekologin som ger ängen sin stora artrikedom, även bland de mer näringsrika slagen. Genom att inte konkurrera ut varandra utan leva med olika cykler i blomningstid, rotdjup och förmåga att tränga in i porer har de möjlighet att alla finnas på ett och samma ställe (Persson et al. 1991). Ängen är en naturlig slåttermark som inte har fått någon gödning, den har inte heller såtts. Genom slåtter och hamling har man skördat från mark och träd och på så sätt skapat det som vi kallar för äng. (Edelstam 1995) Slåttern gör att konkurrensen för de som inte är ängsväxter blir svårare och håller borta ogräs, de växter som inte gillar slåtter, klarar sig inte (Persson et al. 1991).

”Äng är åkers moder”, detta gamla ordspråk som man har fått höra sedan barnsben har en direkt koppling till ängens användande. Ängen gav en skörd som skulle föda gårdens kreatur under vinterhalvåret och djuren gav den gödsel som krävdes för att göda åkerarealen. (Ekstam et al 1988) Inom den svenska lantbrukshållningen var ängen en gång det tredje vanligaste ägoslaget, efter åker och skog. De användes både som betesäng och slåtteräng, och att nära djuren var dess huvuduppgift. Under ängens storhetstid under 1800-talet, uppgick arealen av ängsmark till mer än 2 miljoner hektar, detta hade på 1990-talet gått ner till 558 000 hektar och då bestod ängsarealen mest av betesmark. (Nationalencyklopedin 2009)

Skötseln av en äng inkluderar flera steg, slåtter, bärgning av slaget hö, efterbete, röjning samt om våren fagning. Dessutom om det finns lövträd, hamling. Olika bygder har olika hävdtraditioner men följande steg brukar oftast ingå. Slåttern, som ska utföras med ett skärande redskap som t ex lie, sker för det mesta i juli-augusti. Höet låter man torka i strängar man räfsat ihop och sedan förs det bort. Slåtter efterföljs eventuellt av efterbete till början av oktober. Hamling av befintliga träd samt röjning sker under samma period och sker för att ängen ska få tillräckligt med ljus. Fagning sker på våren och med det menas att nedfallna löv och annat skräp räfsas ihop och bränns (eller forslas bort). Med fördel bränns löven utanför eller på en mindre viktig del av ängen. (Edelstam 1995)

Att använda sig av naturen som en förebild till trädgårdar är inget nytt, redan i 1700-talets landskapsparker hade man ängslika marker (Rosén 2006). Att ängar för prydnad istället för till nytta kommer dock stort först i slutet på 1800-talet som en motreaktion till den tidens strikta ideal inom trädgårdsrörelsen, det naturliga kom i fokus och man ville ha de genuina svenska växterna om än dock bara för en kort period. Ängarna försvann mer och mer för att i trädgårdssammanhang återkomma i slutet på 1970-talet. Både miljömedvetenhet (med tanke på att de naturliga ängarnas hektar drastiskt har minskat från och med laga skiftet på 1820-talet (Ekstam, Aronsson & Forshed 1988)) och kärleken till de svenska ängarna ger dem en plats inom svensk trädgård och i de anlagda naturmiljöerna (Persson et al. 1991).

Den nya perennvägen, är ett uttryck som står för det naturalistiska trädgårdsideal som från början kom från Holland, Tyskland och USA och byggde på att perenner som är grannar i det vilda också är fina grannar i planteringar. Man inspirerades av naturens sätt att låta växterna frösa och sprida sig och får på så sätt ett mer naturligt intryck, man använder sig av perenner som liknar de inhemska vilda arterna och som utvecklas på liknande sätt. Form och karaktär hos växterna blev viktigare än färg. Det handlar även om ekologi, att spara vatten och gödsla mindre med konstgödsel.

I Sverige har den nya perennvägen fått fäste på senare tid och det är främst i de kommunala planteringarna som det har kommit till sin rätt. Den mest drivande kommunen på naturalistiska planteringar har Enköping varit med stadsträdgårdsmästaren Stefan Mattson i spetsen. (Hansson, M & Hansson, B 2007, s. 8)

3.2 Växtplatsen, den ståndort jag har valt att studera

Jord och pH

Ett måttligt surt till neutralt pH ger växterna optimal upptagningsförmåga av de mineraler och den växtnäring som finns tillgänglig och ger optimal tillväxt (Eriksson et al 2005). Ängarnas spännvidd är mycket stor och de olika typerna kan växa på mark med mycket varierande pH och fuktighet. Från pH 3 som är surt upp till svagt basiskt med ett pH på nästan 8. Spannet kan gå från de riktigt näringsrika fuktängar och de torra magra ängarna som både kan vara basiska och sura. De olika ängarna har olika karaktärer och förutsättningar och det som binder dem samman är slåttern. Det vill säga det sättet de sköts på. (Ekstam, Aronsson & Forshed 1988) Ett pH på mellan 4-7 ger alltså en ganska stor bredd och kräver då att växter som inte är känsliga för stor variation. De växter som klarar sig är de som klarar sig pH-mässigt samt de som de inte är känsliga för en för frisk eller torr jord. I odlad landskap utgör det översta skiktet i marken av matjord den största delen av ytan, även i villaträdgårdar.¹

3.3 Anläggning – av konstgjorda ängar i villaträdgårdar

- förarbete

Om jorden i din trädgård är för näringsrik utgör den ingen bra grund för en konstjord äng. Om du till exempel har haft en gräsmatta på platsen där du vill anlägga din äng och dessutom har gödslat den bör du göra något åt det höga näringsinnehållet. I sådana fall kan man låta marken ligga i träda en säsong, både för att bli av med eventuella ogräs samt för att få jorden tillräckligt mager. Man kan också tillsätta en mängd med sand för att sänka näringsinnehållet.

Ett snabbt sätt att få jorden mager är att schakta bort det översta lagret med matjord. För att få bort så mycket ogräs som möjligt under den eventuella trädan kan man även fräsa jorden, detta ska göras innan ogräset går i blom och kan upprepas upp till sex ggr under perioden. (Persson et al. 1991, s.130) Underlaget behöver inte vara lika jämnt och fint som vid en gräsmattas anläggning, men det är ändå bra att jämna ut marken samt ta bort större stenar och

¹ Magnus Svensson landskaplanering Alnarp SLU, personligt samtal den 13 februari 2009

liknande för att underlätta slåttorn (Hammer 1989). Att inte marken är helt jämn ger istället små ståndortsskillnader och detta gynnar fler arter (Persson et al. 1991).

-rotogräs

Rotogräs kan vara mycket besvärliga vid anläggning. Eftersom de sprider sig med både rötter och frö kan de vara besvärliga att bekämpa. Ogräset konkurrerar med dina växter om sol, näring och vatten, därför hämmar de tillväxten hos de växter du har planterat eller sått. Vanliga rotogräs är kvickrot, åkertistel och maskros, de har kraftiga rötter men plöjning/fräsning av jorden kan slita upp dem. Om ogräsen slås ner under sina första utvecklingsstadier när de är känsliga kan detta minska ogräsens tillväxt. Många rotogräs gynnas dock av mycket näring, vilket är en bekämpningsfördel när man vill anlägga en mager äng. Det är viktigt att ogräsen inte heller får sätta frö så de kan självså sig. (Köpmans 2006)

- anläggning

Att så en äng kräver en ängsfröblandning för just ditt ända mål, en förberedd yta med utmätt storlek. En normal frömängd är ca 0,3-0,4 kg frö/100 m² (Persson et al. 1991) eller för mindre ytor 1-2 g/m² (Lloyd 2004, s. 54). Sådden sker med fördel på tidig höst medan jorden fortfarande är varm. Att blanda frön med sand är ett bra sätt för att undvika att så på samma ställe flera gånger (Jefferson-Brown 1990, s. 16). Om man blandar i en liten andel blomsteråkerfrö vid sådd får du ett resultat med vacker blomning redan år ett (Bennet 1998). Efter sådden krattar man försiktigt över jorden för att fröna ska få kontakt med jorden (Lloyd 2004).

- frö

Färdiga fröblandningar kan vara svåra att få tag på, det som säljs i handeln är ofta från utländska eller okända frökällor och bör helst undvikas på grund av spridningsrisk av sjukdomar. Ett alternativ är att samla in egna fröer, t ex från ängshö. (Persson et al. 1991) En egen fröblandning kan följa normen att 80 % är gräs och stråväxter och resterande 20 % blommande örter (Lloyd 2004, Bennet1998). Här erbjuder dock bland annat Veg Tech AB ängsfröblandningar för olika marktyper och frö med ett svenskt ursprung. De har även frö för årliga blomsteråkrar (Veg Tech AB 2009: a).

- pluggplantor

Färdiga pluggplantor med svenskt ursprung kan också köpas De kan användas som komplement till frösådd, i ängsmatta eller som en hel äng, detta ger självklart en högre kostnad än vid direktsådd. Om man planterar i gräs måste man göra en gräsfri yta där örtpluggen planteras (Veg Tech AB 2009: c). Pluggplantor kan man även dra upp hemma i ett växthus där man sår frön i brätten och sedan planterar ut pluggarna. (Persson et al. 1991)

- ängsmatta

Veg Tech AB, har utvecklat en färdig ängsmatta på en grund av kokosnät som ger ängen stabilitet under anläggning och leverans. De finns i fem olika artsammansättningar för olika lägen. Allt ifrån fuktäng till torräng. Växterna i mattan är redan etablerade och ger även ett effektivt skydd mot rotogräs. Mattan sägs kräva minimal skötsel efter anläggning. Växterna

som används är av svenskt ursprung och därför anpassade till vårt klimat, de växter som används är också fler till arterna än i deras ängsfröblandningar. (Veg Tech AB 2009: b) Ängsmattorna har funnits till försäljning sedan 1998 och ökar i försäljning från år till år. Veg Tech AB säljer mest till kommun och företag men även till privatpersoner².

3.4 Skötsel, av konstgjorda ängar

Även om man gjort ett gediget förarbete, en jämn sådd och en enligt konstens alla regler bra anlagd äng, så är den kontinuerliga skötseln och hävden det som håller ängsväxterna vid liv. Att bekämpa ogräs såsom tistlar och hundkäx som annars riskerar ta över hela ängen, dessa dras helst upp med roten eller grävs upp. Själva slått utförs på sensommaren, sent i juli eller i augusti (beroende på vad för flora som önskas). När höet har slagits, på en höjd som helst inte ska gå under 5 cm, får det ligga kvar ett par dagar för att hinna fröa av sig samt även för att skydda grässvålen. Efter dessa dagar är det viktigt att föra bort allt gräsklipp för att inte ge extra näring åt ängen (Hammer 1989). Slåttern utförs helst med ett skärande redskap, lie eller slåtterkniv, för att inte skada eller slå sönder växtligheten (Edelstam 1995).

I en perenn ängsliknande plantering som (Jackie Bennet 1998) behövs inte hävden, de växterna som används ger bara en vild karaktär och kräver inte årlig slåtter för att frodas och överleva.

En viktig sak att tänka på är att inte trampa rakt över sin äng, särskilt inte när den är på en så liten areal, ett tips är att klippa gångar och sittplatser för att kunna njuta av ängen inifrån samt för att kunna sköta den på ett bättre sätt. (Hammer 1989)

3.5 Växter för ängar

De växter som har störst chans att klara sig i en ängsmiljö är vårväxterna, de som hinner sätta frö och därmed kan föröka sig innan slått. Knöl- och lökväxter klarar sig oftast även de bra under dessa förhållanden eftersom de oftast är vårbloppande (Persson et al. 1991). Andra växter som finns i våra slåttermarker är de med en huvuddel av sin bladmassa under snittytan när man slår ängen och de som kan lagra tillräckligt med näring för att återigen skjuta i höjd och sätta frö efter slått (Ekstam, Aronsson & Forshed 1988). I en typisk ängsblandning använder man ofta ca 80 % gräs och 20 % blommande örter, detta för att få en genuin känsla av äng (Lloyd 2004; Bennet 1998).

- perenna växter

Perenna växter utgör den största delen i en riktig äng och om det inte är en ånnuell äng man anlägger gäller detta även i konstgjorda ängar. Över 70 % av växtligheten på en äng är perenna gräs och örter, endast 8 % är ånnueller och 7 % är geofyter (resterande procent är ris, träd och buskar). (Ekstam, Aronsson & Forshed 1988) Perennerna förökar sig självklart även de, liksom ånnueller och knölar, men det kan ta något år innan de har etablerat sig tillräckligt för att gå i blom. Därför spelar geofyter och ånnueller en viktig roll i anläggningskedet. (Schönfeld 2006)

² Annette Persson, Teknisk säljare (hortonom), Veg Tech AB, e-mail 17 februari 2009

- lök- och knölväxter

När det gäller lökar i ängsplanteringar är det viktigt att löken kan ta sig igenom den täta rotmattan i en färdig äng, alltså får du gräva ett litet hål för din lök. Planteringen sker på hösten som för lökar i övrigt. (Lloyd 2004)

Många knöl- och lökväxter klarar förvildning i gräsytor och naturmark och passar ypperligt i anläggningar av ängsslag. Krokus och påsk- och pingstliljor fungerar bra men även växter som snödroppar (*Galanthus spp.*), blåstjärna (*Scilla sibirica*), och vanlig nunneört (*Corydalis solida*). Många lökväxter trivs dock i friskare och våtare marker. Om marken är torr under våren bör du undvika snökllocka (*Leucojum vernum*), som i naturen växer i alkärr, samt kungsängslilja (*Fritillaria meleagris*). (Lorentzon & Wembling 2006)

- annueller

Åkerogräs som vallmo och blåklint är ettåriga örter som egentligen inte lämpar sig i en äng. De trivs på mark som kultiveras varje år och det är därför vi ser dem på våra åkrar. Men vill man ändå ha dem som ett inslag i sin perenna äng, kan man använda dem under etableringsåret. Ettåriga växter ger en vacker blomning under det första året där rotmattan inte har etablerat sig och många av de örterna har svårt att blomma redan första året. Utan detta inslag blir ängen ganska trist den första sommaren. Annuellerna dämpar även spridning av ogräs som kan komma att störa ängen under etableringen. (Bennet 1998)

- gräs

För att få en äng naturtrogen är det viktigt med artblandning och att man får in många olika arter. En äng bör enligt rekommendationerna bestå av minst tre fjärdedelar gräs och även de bör vara av olika arter och slag. Gräs har olika slags utlöpare och olika sätt att sprida sig på, det kan vara fint att blanda. Bästa såtiden för gräsfrö är augusti-september. När det gäller mängd i övrigt rekommenderas att man sår en mindre mängd än vad som används vid sådd av gräsmatta. När det gäller etablering av både örter och gräs har *Festuca*-blandningar visat sig gynna örterna. (Persson et al. 1991)

4.1 Design

-hortikulturella växter

En ”perenn äng” är ett ganska nytt sätt att få en skötselintensiv yta som inte är lika vild som en äng men betydligt mer varierande än en vanlig perennrabatt. Att använda sig av perenner, kryddor, annueller och gräs i en naturinspirerad ängslikrabatt är något som har fått fäste framför allt i Holland (med Piet Oudolf i spetsen) och Tyskland (med bland annat deras perennsatsning ”Silbersommer”) men även på andra håll. I dessa planteringar har dock växterna sin plats, där de är planterade istället för att ha blivit sådda eller planterade i en total blandning. Perenner, lökar och annueller tillåts dock att sprida sig för ett ”vildare” intryck. Ängen utsätts inte för någon slåtter utan man låter istället perenner och fröstänglar stå kvar så de hinner fröa av sig och på så sätt blir det även ett vackert inslag vintertid. Poängen med en sådan plantering är även ett minimalt skötselbehov och när ängen väl är etablerad och i en tät plantering med omväxlande form och höjd blir det svårt för ogräs att ta plats. Även denna typ av ängar kräver mycket lite näring (Bennet 1998).

-komponering av hortikulturella ängar

Luftiga växter ger ett ängslikt utseende, men för att en formlös plantering som denna ska fungera behövs en bra fördelning av olika växter. Man kan plantera en ängsliknande rabatt som en vanlig perennrabatt, det vill säga med en planteringsplan med var växt på sin plats (Oudolf & Gerittsen 1995). Olika färgkombinationer ger olika uttryck, de lugna färgerna i den blå färgskalan ger ett behagligare intryck än om man skulle använda ett färgsprakande intensivt virrvarr av olika växter. Även om inte alla växter går ton i ton kan man på olika sätt försöka få dem att harmonisera med varandra genom form på blad och blomma och färgton (Oudolf & Gerittsen 1995).

I Tyskland har man gjort försök med sammansättning av planteringar som ska ge en lättskött, vacker, omväxlande, billig grönyta. I grönyteförsöket ”Silbersommer” som planterades på olika platser över Tyskland valdes växterna utifrån en princip som skulle ge en tydlig karaktär, tät plantering och ett vackert uttryck. Detta uppnås genom att dela in plantorna i fem olika grupper. De olika grupperna är **Stommen**, som består av växter med karaktär och formstarka solitärer, de ska utgöra ett blickfång och är högre än genomsnittet, 10 % av planteringen består av denna typ. **Ackompanjemanget**, de här växterna är medelhöga och har ingen stark form eller karaktär men ger en bakgrund och är ett trevligt sällskap till stommen, de utgör ca 30 % av planteringsytan. **Marktäckarna** ska utgöra 50 % av ytan, de sprider sig bra, är ofta mattbildande och är låga. **Fyllnadsväxterna** har en stor del av planteringen i början, de ska finnas på 10 % av ytan och har störst plats i planteringen vid etablering eftersom fyllnadsväxten är en kortlivad, helst annuell växt som visserligen kan självså sig men på sikt kommer gå tillbaka i antal och eventuellt försvinna när planteringen har blivit ett par år. **Geofyterna** är den femte och sista gruppen, den tillsätts utöver procentsatserna och består alltså av geofyter, det vill säga lök, knöl och jordstamsväxter. Dessa har främst sin blomning under våren eller hösten, när resten av planteringen vilar. De har en viktig uppgift i att ge liv åt ytan under denna period. (Schönfeld 2006)

5.1 Förslag till olika ängar med tre etableringssätt samt basväxter som kan utgöra en grund i en äng

Förslag till en äng anlagd med pluggplantor.

Att välja område och storlek på planteringen är det första steget mot att anlägga en äng, en yta på 2*3 m är nog en bra minimumgräns om man vill ha en ängskänsla i sin trädgård³.

Grupperna som används är de som Schönfeld (2006) beskriver i sina planteringar men utan någon speciell procentdel utan har i stället använt mig av en blandning jag tycker är optimal för det uttryck jag vill ge. Anläggning sker efter bortförsl av det övre jordlagret eller en säsongens träda för att få marken magrare och med mindre ogräs. Lökarna och pluggplantorna sätts med fördel på hösten liksom frön också kan sås i slutet på september innan det blir för kallt (Bennet 1998). Här följer ett förslag på en växtlista till en äng satt med främst pluggplantor. Denna äng behöver inte hävdas på samma sätt och klipps kanske först ner framåt senvintern innan lökarna sticker upp⁴. Valet av växter är av den typen att alla kanske inte klarar sig lika bra om det drar sig längre åt något håll inom min ståndort, men inom de olika grupperingarna ska det alltid finnas någon art som bör klara sig bra.

Ängen anlagd med pluggplantor går i en färgskala i lila, rosa, vitt och gult (figur 1) men är ändå ganska lugn, det gula i ängen kommer från typiska ängsväxter och ger mer liv och karaktär bland de annars stillsamma färgtonerna. För att inte göra ängen för färgstark har jag valt en vitfärgad vallmo och en rosa blåklint för att behålla det lugna.

Figur 1 färgskala

Nedan följer en lista där växtbeskrivning och antal växter/m²

Grupp 1

Marktäckare (figur 2)

1. *Festuca ovina* – fårsvingel

Denna grässort är en viktig art i magra och torra ängar i det vilda. Gräset finns som frö i olika sortnamn, till exempel 'Sima'. Den trivs i både sura och kalkrika jordar. Gräset bildar små tuvor och är inte så höga. (Persson et al. 1991)

4 st/ m²

³ Magnus Svensson Ltj landskapsplanering Alnarp SLU, personligt samtal den 13 februari 2009.

⁴ Magnus Svensson Ltj landskapsplanering Alnarp SLU, personligt samtal den 13 februari 2009.

2. *Alchemilla glaucescens* – sammetsdagdkåpa

En svensk vild art som är låg och marktäckande, den får gula blommor och har grågröna blad, den blir ca 20 cm hög.

2 st/ m²

3. *Geranium sanguineum* 'Album' – vit blodnäva

Blir runt 20 cm hög och 30 cm bred. Den trivs där det är torrt och stenigt. Den finns i måna sorter och varieteter. T ex den vita 'Album' som blir 30 cm hög.

2 st/ m²

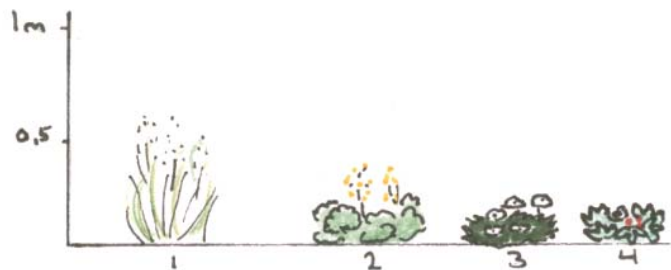
4. *Fragaria vesca* – smultron

Smultron bildar mattor med hjälp av revor och sprider sig lätt. Den blir 20 cm hög och får vita blommor följda av röda bär. Den vill ha ett plantavstånd på 20 cm.

OBS! Kan behöva tuktas om läget är åt det friskare hållet.

2 st/m²

(Hansson, M & Hansson, B 2007)

Figur 2 markttäckare

Grupp 2

Följeslagare (figur 3)

5. *Primula veris* – gullviva

Små gula, tubformade nickande väldoftande blommor på en stängel, med en basal bladrosett. Den blir 20-35 cm hög, den är en mycket gammal trädgårdsväxt och trivs i ängsvegetation.

1 st/m²

6. *Hypericum perforatum* – äkta johannesört

En gul blomma som kan användas som brännvinskrydda. Den växer vild i större delen av landet. Sorten 'Topaz' blir ca 40 cm hög.

1 st/ m²

(Hansson, M & Hansson, B 2007)

7. *Luzula nivea* – silverfryle

Får mörkgröna ca 20 cm höga tuvor med 50 cm höga silverfärgade gräsax. Den sprider sig dock väldigt lätt om man inte klipper av fröna efter blomningen.

(Svensson 2002)

1 st/m²

Figur 3 följeslagare

Grupp 3

Solitärer (figur 4)

8. *Molinia caerulea* 'Moorhexe' – blåtåtel ??

Blir drygt 60 cm hög, har en blåaktig ton och smala blomställningar, växer i tuvor. Trivs i sol till halvskugga (Rångedala plantskola 2009)

0,5 st/m²

9. *Achillea Galaxy-gruppen* 'Hoffnung' – pastellröllika

Är en korsning av den i Sverige vildväxande *A. millefolium* och en annan röllika. Sorten 'Hoffnung' är en gräddvit variant som blir 70 cm hög och har ett plantavstånd på 35 cm.

1 st/m²

10. *Campanula persicifolia* - stor blåklocka

Stora ljus blå klockor på smala stänglar. Är vildväxande i Sverige. Är lättodlad och långlivad, den blir 60-100 cm hög.

2 st/m²

11. *Knautia macedonica* - grekvädd

Trivs på torra gräsmarker. Får många blommor i en bordeauxröd färg och är 50-70 cm.

1 st/m²

12. *Leucanthemum vulgare* 'Maikönigin' – prästkrage

Trivs med andra ängsliknande blommor, så som blåklockor. Gillar svagt fuktig jord. Finns i många varianter. T ex 'Maikönigin' som blir upp till 100 cm.

2 st/m²

(Hansson, M & Hansson, B 2007)

Figur 4 solitärer

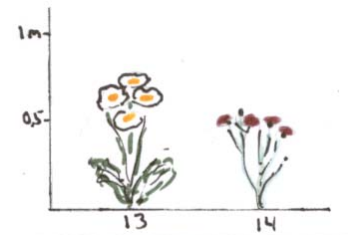
Grupp 4

Fyllnadsväxter, blomsteråkerväxter (figur 5)

13. *Papaver rhoeas* 'Bridal Silk' – vit kornvallmo

14. *Centaurea cyanus* 'Red Boy' – mörkrosa blåklint (Jennys frön 2009)

Vanliga blomsteråkerväxter som ettåriga blåklint och kornvallmo ger bra skydd för de perenna växterna under etableringsåret och finns i många sorter och färger (Bennet 1998). Dessa sommarblommor sås i mellanrummen mellan pluggplantorna efter plantering. Var försiktig så du inte sår för tätt, blanda gärna upp fröna med sand och använd små mängder frö. Föreslagen mängd är 5 g/ 10 m² (Veg Tech AB 2009: a).

Figur 5 fyllnadsväxter

Grupp 5

Geofyter (figur 6)

15. *Crocus tommasinianus* – snökrokus

Krokussorten är gammal och passar bra att förvildas i gräsmatta och äng. Den vissnar ner fort efter blomning (Lorentzon & Wembling 2006). Är vitviolett i färgen och blommar tidigt, den gillar väl-dränerad mark (Philips & Rix 1989).

5 st planteras i 5 grupper/m² jämnt över ytan

16. *Galanthus nivalis* – snödroppe

Även de tidigtblommande snödropparna passar bra i dessa sammanhang.

10 st/ grupp 3 st grupper/m² jämnt över ytan

(Lorentzon & Wembling 2006)

17. *Tulipa tarda* – flocktulpan

En liten gul tulpan. Har sitt ursprung i centrala Asien där den växer i steniga sluttningar. Den klarar mycket torra förhållanden (Philips & Rix 1989).

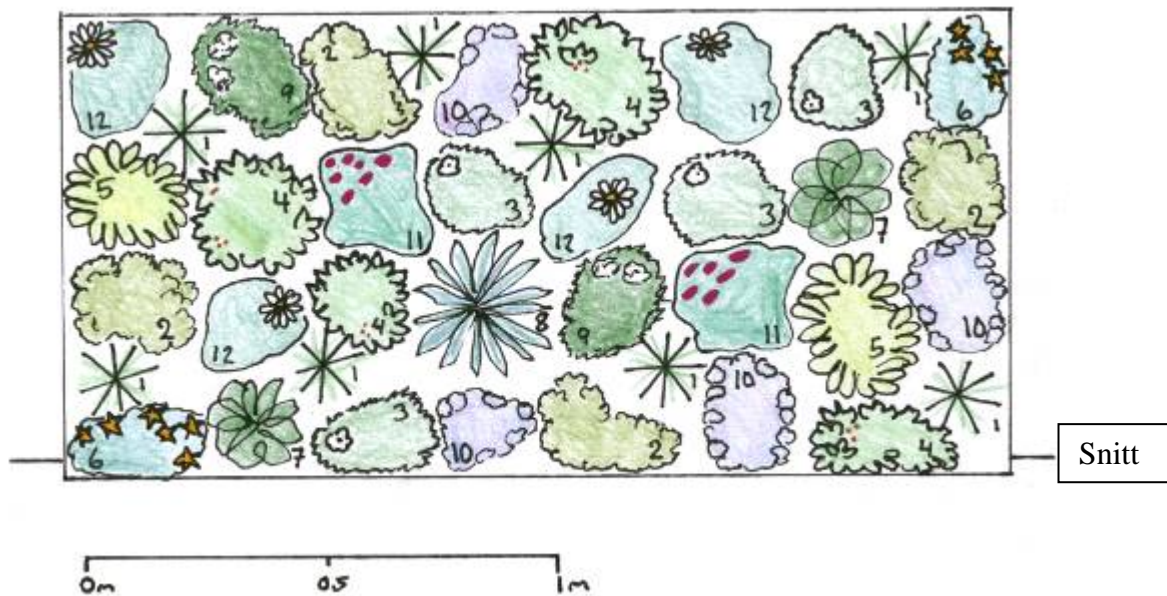
5 st lökar/grupp 2 grupper/m² jämnt över ytan

Figur 6 geofyter

Gestaltningsförslag: illustrationsplan (figur 7) Snitt (figur 8)

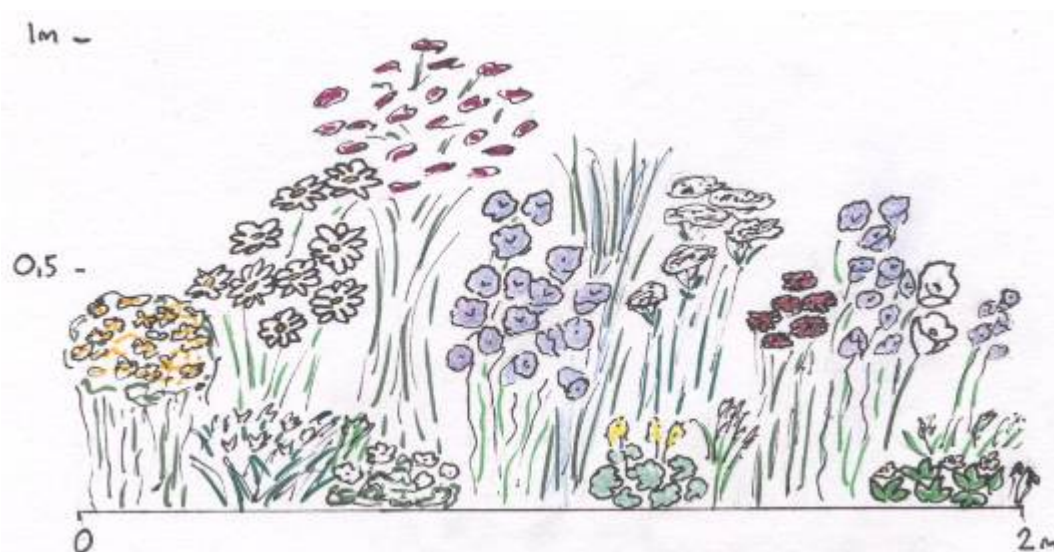
Förslag på plantering, 2 m², självklart kan fler m² tilläggas till planteringen.

Figur 7 Illustrationsplan

Växtförteckning till illustrationsplan:

1. fårsvingel	11. grekvädd
2. sammetsdagdkåpa	12. prästkrage
3. vit blodnäva	
4. smultron	13. vit kornvallmo (frö)
5. gullviva	14. mörkrosa blåklint (frö)
6. äkta johannesört	
7. silverfryle	15. snökrokus
8. blåtåtel	16. snödroppe
9. pastellröllika	17. flocktulpan
10. stor blåklocka	

Figur 8 Snitt genom illustrationsplanen

5.2 Förslag till frösådd äng med geofyter

Vid anläggning av en frösådd äng har Veg Tech AB har tagit fram en **ängsfröblandning för frisk till torr jord, ej morän 6701** innehållande följande örter och gräs (se nedanstående växtlista). Andelen följer den norm med 80 % gräs och 20 % örter som man föreslår vid sådd av ängar (Bennet 1998). Såddmängden är 300 g/100 m². Att blanda upp de perenna fröerna med en fröblandning för blomsteråkeräng är ett tips för den som vill se ett resultat redan första året. Då med vallmo, klätt och blåklint i skyar. Vid inblandning av ettåriga åkerblommor är det 50 g/100 m² som gäller. Rekommenderad sådd sker i september, men senare höst samt vårmånaderna går också bra, men då kommer växterna i gång senare och lökarna och knölarna behöver komma ner i jorden på hösten för att hinna blomma. Pluggplantor kan även planteras in för snabbare blomning, de blommar även ofta det första året. (Veg Tech AB 2009: a) Geofyter är bra om man vill ha en tidigt blommande ängsvegetation, de som användes i pluggplantängen fungerar bra, de planteras på hösten.

För att ge ängen en annan karaktär kan man välja att ta in andra arter i form av pluggplantor, ge ängen höjd (*Achillea Galaxy*-gruppen) eller en lägre grund (*Alchemilla glaucescens*). Du kan även ändra färgskalan åt ett annat håll för att ge ängen ett mer personligt uttryck.

En slåtter i början på augusti med en klipphöjd på 6-8 cm rekommenderas av Veg Tech AB för att bibehålla örterna i blandningen. Gräsklippet ska föras bort för att inte ge näring till ängen. I början kommer ängen att vara gles och domineras av ettåriga ogräs. Ogräsen kan klippas av på en höjd av 20 cm om de är störande. Med åren blir ängen tätare och tätare. Ängen ska inte gödslas (Veg Tech AB 2009: a).

Växtlista

Fröblandning:

	Örter 20 %
<i>Campanula persicifolia</i>	stor blåklocka
<i>Centaurea jacea</i>	rödklint
<i>Filipendula vulgaris</i>	brudbröd
<i>Galium verum</i>	gulmåra
<i>Hieracium umbellatum</i>	flockfibbla
<i>Hypericum perforatum</i>	äkta johannesört
<i>Knautia arvensis</i>	åkervädd
<i>Leontodon hispidus</i>	sommarfibbla
<i>Leucanthemum vulgare</i>	prästkragen
<i>Plantago lanceolata</i>	svartkämpar
<i>Plantago media</i>	rödkämpar
<i>Primula veris</i>	gullviva
<i>Prunella vulgaris</i>	brunört
<i>Ranunculus acris</i>	smörblomma
<i>Rhinanatus serotinus</i>	höskallra
<i>Rumex acetosa</i>	ängssyra
<i>Silene dioica</i>	rödblära
<i>Succisa pratensis</i>	ängsvädd

Gräs 80 %

<i>Anthoxanthum odoratum</i>	vårbrodd
<i>Arrhenatherum pubescens</i>	luddhavre
<i>Cynosurus cristatus</i>	kamäxing
<i>Festuca ovina</i>	fårsvingel
<i>Festuca rubra</i>	rödsvingel

Geofyter: eget tillägg

<i>Crocus tommasinianus</i>	snökrokus
<i>Galanthus nivalis</i>	snödroppe
<i>Tulipa tarda</i>	flocktulpan

(Veg Tech AB 2009: a)

5.3 Gestaltungsförslag till ängsmatta ”Normal äng”

Medföljande artsammansättning samt inplanterade geofyter

Ängsmattan innehåller dessa örter och växter, ängsmattan kan köpas i 1*1m² eller 1*2 m². Färdig äng, Normal äng 6701, från Veg Tech AB innehåller 51 % gräs och 49 % örter, en del av örterna är ettåriga för ett snabbare resultat. Ängsmattans uppbyggnad kommer med ett 3-4 cm tjockt jordlager och hålls samman av kokosfibernet. Ängsmattan är ett snabbt sätt att anlägga en äng, kan tillsammans med en fiberduk kväva befintliga rotagräs och marken behöver då inte trädas innan vid eventuella ogräsangrepp. (Veg Tech AB 2009: b).

Växtlista⁵

Örter

<i>Agrostemma githago</i>	klätt
<i>Campanula persicifolia</i>	stor blålocka
<i>Centaurea cyanea</i>	blåklint
<i>Centaurea jacea</i>	rödclint
<i>Centaurea scabiosa</i>	väddklint
<i>Filipendula vulgaris</i>	brudbröd
<i>Galium verum</i>	gulmåra
<i>Hieracium umbellatum</i>	flockfibbla
<i>Hypericum perforatum</i>	äkta johannesört
<i>Hypochoeris maculata</i>	slätterfibbla
<i>Knautia arvensis</i>	åkervädd
<i>Leontodon hispidus</i>	sommarfibbla
<i>Leucanthemum vulgare</i>	prästkraige
<i>Papaver rhoeas</i>	kornvallmo
<i>Plantago lanceolata</i>	svartkämpar
<i>Plantago media</i>	rödkämpar
<i>Primula veris</i>	gullviva
<i>Ranunculus acris</i>	smörblomma
<i>Rumex acetosa</i>	ängssyra
<i>Silene dioica</i>	rödblåra
<i>Succisa pratensis</i>	ängsvädd

Gräs

<i>Anthoxanthum odoratum</i>	vårbrodd
<i>Arrhenatherum pratensis</i>	ängshavre
<i>Arrhenatherum pubescens</i>	luddhavre
<i>Cynosurus cristatus</i>	kamäxing
<i>Festuca ovina</i>	fårsvingel
<i>Festuca rubra</i>	rödsvingel

Geofyter: eget tillägg

<i>Crocus tommasinianus</i>	snökrokus
<i>Galanthus nivalis</i>	snödroppe
<i>Tulipa tarda</i>	flocktulpan

Geofyterna som används i pluggplantängen kan med fördel planteras in i både ängsmattan och den frösådda ängen. Om ängsmattan läggs ut på hösten är nog det bästa att lägga lökarna under mattan. I andra fall borde geofyterna, som bör planteras på hösten, planteras i efterhand.⁶

⁵ Annette Persson Teknisk säljare (hortonom) Veg Tech AB, e-mail den 17 februari 2009

⁶ Magnus Svensson landskapsplanering Alnarp SLU, personligt samtal den 26 februari 2009.

5.4 Förslag på basväxter

De växter som används i alla tre exemplen torde vara ganska säkra kort när det gäller etablering av en äng, dessutom har jag även tagit med ett par andra växter som jag har med i pluggplantängen som borde fungera bra på den ståndort jag har valt. De här växterna kan användas som en grund för en egen äng där man vill experimentera med andra inte lika säkra växter, men ändå ha en stabil ängslik grund att stå på.

Campanula persicifolia stor blåklocka solitär

Vad vore väl en äng utan de stora blå klockorna.

Crocus tommasinianus snökrokus geofyt (figur 9)

En gammal, tålig knölväxt som sprider sig bra.

Festuca ovina fårsvingel gräs marktäckare

Ett bra lågt gräs som ger en bra grund

Geranium sanguineum blodnäva marktäckare

Knautia arvensis åkervädd solitär

Vanlig i betesmark och på torrängar, har en tillplattad blåviolett blomma, blir 30-80 cm hög. (Mossberg & Stenberg 2006 s. 194)

Leucanthemum vulgare prästkrage solitär (figur 10)

Prästkragen har ett stadigt formspråk och ger genast förnimmelse av ängen med sina gula och vita blommor.

Primula veris gullviva följeslagare (figur 11)

En nästan obligatorisk ängsväxt med sina gula små tubformade klockor.

Figur 9 *Crocus tommasinianus*

Figur 10 *Leucanthemum vulgare*

Figur 11 *Primula veris*

6.1 Diskussionen

Ängar, stora hav av vajande blommor i midsommartid, med vackra orkidéer, stolta prästkragar, alldagliga rödklöver och vippande gräsax i en oändlig blandning och med otroligt olika skepnader. Ängens gemensamma nämnare, slätter, är det som binder samman alla de olika ängstyper som finns och att välja bara ett område var svårt, men enkelt om man tänker sig vem som vill använda sig av en konstjord äng i litet format, alltså fick jag helt enkelt förhålla mig till förhållanden som är så nära det så kallade normala man kan komma. Inte för surt, inte för kalkrikt, inte för torrt och inte för vått. (Ekstam, Aronsson & Forshed 1988)

För att återkoppla till min frågeställning ”**Vilka växter passar i en konstjord äng i en liten trädgård, vilka ger stark karaktär och varför passar de växterna bra?**” har jag jobbat mycket med växtval och växternas karaktärer, men även med anläggning av olika typer för att ge läsaren ett val. Jag valde att arbeta med en färdig ängsblandning och en färdig ängsmatta som redan hade ett färdigt uttryck och valde att endast förlänga säsongen med vårlökar eftersom de redan passade till min ståndort. Jag lade därför mest krut på växtvalet kring ängen som är anlagd med pluggplantor.

De tre anläggningssätten har olika etableringstid och förstås olika tid i mån av skötsel och anläggning. Ängsmattan är den mest effektiva, men saknar det personliga i att själv välja alla växter för att få ett eget ängsuttryck. Pluggplantängen tar tid att anlägg och kräver förberedelse och tid men här får du exakt de växter du vill ha i din äng, om du kan få tag i dem det vill säga. Att så en äng tar längst tid etableringsmässigt men är ganska lätt att göra. Du kan välja vilken fröblandning du vill använda dig av, komplettera med geofyter och pluggplantor och på så sätt få ett eget uttryck. Vad man än använder sig av hoppas jag att man kan njuta av sin äng. (Veg Tech 2009: b)

Att välja växter till pluggplantsängen var svårt. Alla har vi våra favoriter och mina var många, men man får helt enkelt välja med hjärnan och hjärtat. Att gestalta en äng i ett litet format var en helt ny erfarenhet för mig och jag kände att stabila och säkra växter var det som gällde, samtidigt har de växterna jag valt antingen en direkt koppling till äng eller ett utseende som gör sig bra i ängssammanhang. Jag har tänkt mycket kring de olika förhållanden som en äng i spannet pH 4-7 och svagt friskt till torrt och tanken är att åtminstone någon av de olika växterna i de olika grupperingarna som jag använt mig av ska klara sig om det blir extremt åt något håll.

Färgskalan i en naturlig äng kan givetvis variera sig mycket men är oftast väldigt varierande även inom ängen. Att jag har valt en lugn färgskala med inslag av gult föll sig naturligt med det val av växter jag valde samt att jag inte ville tillföra allt för många intryck genom att ta med hela färgpaletten på en så liten yta som vi faktiskt pratar om. (Oudolf & Gerittsen 1995)

De andra ängsanläggningarnas system jag har valt, sådd och ängsmatta, är de, enligt Veg Tech AB, två vanligaste och mest växande på marknaden⁷ inom kommun och företag. Ängsmattan

⁷ Annette Persson Teknisk säljare (hortonom) Veg Tech AB, e-mail den 17 februari 2009

för att det är ett snabbt och effektivt sätt att anlägga en äng, ingen väntetid och ett bra resultat, frösådd för att det är det klart vanligaste och billigaste om du får tag i en bra fröblandning och ett ännu billigare sätt om man gör sin egen fröblandning, något som dock är tidskrävande och svårare. Därför valde jag att använda båda förslagen i mitt resultat från Veg Tech AB:s ängssortiment som är ett bra val med svenskodlade och inhemska arter.

Från början hade jag tänkt komplettera med pluggplantor, men med den artrikedomen som finns i fröblandningen och i ängsmattan tyckte jag inte det krävdes något annat än lök- och knölväxter för att ängen ska vakna tidigare på våren. Naturligtvis är pluggplantor en bra idé att plantera in i en frösådd äng om man vill ha en snabbare etablering. (Veg Tech AB 2009: b)

De basväxter jag har valt är växter som återkommer i alla de tre anläggningsförslagen och den som inte gör det är blodnävan som jag tycker passar i vegetationen och är en ypperlig marktäckare, framförallt på lite torrare jord (Hansson, M & Hansson, B 2007). *Knautia arvensis* – åkervädd är den svenska motsvarigheten till *Knautia macedonica* - grekvädd, den vanliga åkervädden är en vanlig ängsväxt men i pluggplantängen har jag istället valt grekvädden som med sin bordeauxröda färg och yviga växtsätt ger en mindre artrik äng en tydligare karaktär.

Det finns många sätt att både anlägga och sköta en hortikulturell äng som har en koppling med delfrågan **”Hur sköter man och anlägger en hortikulturell äng?”** en helt skötselfri äng är självklart en önskedröm men ingen verklighet, den blir mer lättskött år för år när rotmattan växer sig tätare och att slå ängen någon gång under säsongen är närmast ofrånkomligt om man inte helt utgår från en ängslig perennrabatt. Jag hoppas att läsaren har fått en mindre grund till hur man skulle kunna sköta eller anlägga en hortikulturell äng.

”Hur har ängen utvecklats i trädgårdssammanhang under historien och i den moderna anläggningen?” Från de naturlika landskapsparkerna till dagens naturinspirerade planteringar som framförallt kommuner anammar på grund av minskad skötsel. (Rosén 2006) Jag tror att det är en trend som växer sig starkare med dagens stressade arbetande människor som vill ha en vacker men lättskött trädgård, en anlagd äng kräver betydligt mindre skötsel än en gräsmatta.

Vilka växter passar i en hortikulturell äng?

Målet att få mer förståelse för ängsväxter, alternativa ängsväxter och anläggning har gett en nyfikenhet i hur man skulle kunna formgiva ängar på ett nytt sätt. När man börjar på ett arbete likt detta tycks möjligheterna vara oändliga, innan man har kunnat avgränsa sig. För att få ett gediget arbete måste man hålla hårt i tyglarna och rikta in sig på det viktiga i sitt ämne. När man väl har skalat av lager efter lager inser man att, det finns inte alls lika mycket kvar att välja på. Det blir ett ganska magert utbud om man jämför från ursprungsläget, med alla potentiella ängsväxter framför sina fötter till dess att man har en speciell ståndort framför sig där växterna faktiskt ska kunna fungera. Att då välja ut ett fåtal växter som ger den ultimata ängskänslan är svårt, frågor som dyker upp är huruvida man ska hålla sig till de vilda växterna eller de hortikulturella växterna man har att tillgå till sin ståndort. Är det känslan av äng som är det viktiga eller ska det vara en riktig äng med slätter och fagning. Växterna som jag har

valt är de jag tycker ger en stark ängskänsla och samtidigt borde fungera på den valda ståndorten. Inom de olika grupperna (marktäckare, solitärer osv.) (Schönfeld 2006) har jag dock tänkt på ståndortens bredd och med de val jag har gjort borde någon av växterna i de olika grupperingarna klara sig, det betyder att samma äng kan få olika uttryck beroende på om marken drar ut ett torrare eller friskare håll. Det var svårt att hitta en balans som kan fungera i alla olika fall och för att ha ett ultimt resultat krävs en snävare ståndort.

Hur anlägger man och sköter en sådan äng?

Anläggningstekniker och olika tips på hur du bäst anlägger en egen äng är även de många. Jag valde det vanligaste alternativet, det vill säga ängsfröblandningen, det snabbaste, ängsmattan och det med mest frihet gestaltningsmässigt, pluggplantängen. Man kan diskutera fram och tillbaka om huruvida dessa är de mest intressanta sätten men jag har avgränsat mig till dessa anläggningstyper. De har sin olikhet till trots ganska liknande anläggningstekniker i form av förarbete och tid för anläggning. Sedan är även skötseln som är ganska lättsam liknande, främst vid anläggning med hjälp av fröblandning och ängsmatta. Men den är till trots viktig för att bibehålla den växtlighet du har bestämt dig för att ängen ska innehålla. (Veg Tech AB 2009: b)

Har ängen plats i den moderna trädgårdsdesignen?

I strävan efter en lättskött och naturlig trädgård tycker jag att ängen absolut har en självklar plats i trädgården för den som är intresserad. Rabatter med barmark mellan växterna är mer skötselkrävande, en gräsmatta måste klippas flera gånger i veckan och ängen tilltalar nog en trädgårdsälskare/naturälskare med ont om tid. Kommunerna tjänar på planteringar som kräver mindre underhåll och om det då är lika vackert som en vanlig svensk blommande sommaräng är det ju inte en nackdel. (Hansson, M & Hansson, B 2007)

6.1 Slutsats

De hortikulturella ängarna kan få olika uttryck, även om de innehåller samma växtlighet, beroende på vilket håll förhållandena på ståndorten drar, om det blir torrare gynnas vissa växter och om det går åt det friskare hållet är det en annan växtlighet som tar över, samma sak gäller när pH-värdet varierar. Det var svårt att hitta en balans som kan fungera i alla olika fall och för att hitta ett ultimatum växtval och resultat krävs en snävare ståndort.

7.1 Källförteckning

Bennett, Jackie (1998) *Wild about the Garden*, chapter 2, London: Macmillan Publishers Ltd

Edelstam, Caroline (1995) *Ängar*, Jönköping: Jordbruksverket

Ekstam, Urban; Aronsson, Mårten; Forshed, Nils (1988) *Ängar* Stockholm: Svenska Naturvårdsverket och LTs förlag

Eriksson, Jan; Nilsson, Ingvar; Simonsson, Magnus (2005) *Wiklanders marklära* Lund: Studentlitteratur

Hammer, Mårten. (1989), kap *Naturen som förebild* (s-148-170) i Bengtsson, Rune (1989) *Perennboken med växtbeskrivningar* Stockholm: LTs förlag

Hansson, Marie; Hansson, Björn (2007) *Perenner våra trädgårdsväxter* Stockholm: Bokförlaget Prisma

Jefferson-Brown, Michael (1990) *Wild Flower Gardening* London: The Royal Horticultural Society, Cassell Educational Limited

Jennys frön och sånt (Elektronisk) *Sommarblommor* Tillgänglig: <http://www.fron-och-sant.se/osc/index.php?cPath=23> 2009-02-20

Köpmans, Erik (2006) *Rotogräs – tistel, skräppa och kvickrot* (Elektronisk) Länsstyrelsen Dalarna PDF-format Tillgänglig: http://chaos.bibul.slu.se/sll/lst_w_lan/utan_serietitel_lst_w_lan/UST06-19/UST06-19.PDF 2009-02-18

Lloyd, Christopher (2004) *Meadows* Portland, Oregon USA: Timber Press, Inc.

Mossberg, Bo; Stenberg, Lennart (2006) *Svensk fältflora* Wahlström & Widstrand

Lorentzon, Kenneth; Wembling, Mona (2006) Vårlökar – användning, skötsel och komposition, *Gröna fakta (Utemiljö)* 5/2006 16 s.

Nationalencyklopedin, (Elektronisk) *Äng* Tillgänglig: <http://www.ne.se/artikel/309897> 2009-01-20

Oudolf, Piet; Gerittsen, Henk (1995) *Drömplantor: den nya generationen perenner* Bokförlaget Natur & kultur

Persson, Bengt; Wallin, Mikael (huvudred.) (1991) *Gräs i matta och äng* Stockholm: LTs förlag

Philips, Roger; Rix Martyn (1989) *Bulbs* London: Pan Books

Rosén, Susanna (2006) *Naturliga trädgårdar* Stockholm: Prisma

Rångedala plantskola (2008) *Molinia caerulea 'Moorhexe'* (Elektronisk)

<http://www.rangedala-plantskola.se/Category.aspx?id=26&SubId=-1&SelectionId=55&SortId=26462&Search=> 2009-02-18

Schönfeld, Dr. Philipp (2006) *Staudenpflanzung "Silbersommer"- Anspruch und Wirklichkeit* (Elektronisk) Bayerische Landesanstalt für Weinbau und Gartenbau,

Würzburg/Veitshöchheim, Abteilung Landespflege, PDF-format Tillgänglig:

http://www.lwg.bayern.de/landespflege/pflanzenverwendung/18130/linkurl_0_5.pdf
2009-02-02

Svensson, Sylvia (2002) *Gräslikt!* (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://odla.nu/artiklar/graslikt.shtml> 2009-02-19

Veg Tech AB (2009: a) fröblandningar (Elektrisk) <http://www.vegtech.se/frobländningar.html>

2009-02-02

Veg Tech AB (2009: b) mark, ängsvegetation(Elektronisk) Tillgänglig:

http://www.vegtech.se/mark_ängsvegetation.htm 2009-02-02

Veg Tech AB (2009: c) örtplugg (Elektronisk) Tillgänglig:

<http://www.vegtech.se/ortplugg.html> 2009-02-02